

Міністерство науки і освіти України

Лист

Департаменти (управління) освіти і науки
(молоді та спорту) обласних, Київської
міської державних адміністрацій

**Щодо організації діяльності
інклюзивних груп у дошкільних
навчальних закладах**

Міністерство освіти і науки надсилає інструктивно-методичні рекомендації щодо організації діяльності інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах.

Просимо довести зазначену інформацію до відома працівників обласних, районних (міських) управлінь (відділів) освіти і науки, керівників та педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів.

Додатки: на 5 арк.

Заступник Міністра – керівник апарату Олег Дерев'янюк

Додаток до листа МОН
від 12.10.2015 року № 1/9-487

**Інструктивно-методичні рекомендації
щодо організації діяльності інклюзивних груп
у дошкільних навчальних закладах**

Інструктивно-методичні рекомендації розроблено з метою реалізації Закону України «Про дошкільну освіту», Положення про дошкільний навчальний заклад, Порядку комплектування інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах та інших нормативно-правових актів, що регламентують розвиток інклюзивної освіти.

Інклюзивні групи можуть створюватися у дошкільних навчальних закладах України незалежно від підпорядкування та форми власності.

Особливістю організації інклюзивної групи в дошкільному навчальному закладі є забезпечення рівного доступу до дошкільної освіти дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю.

Навчально-виховний процес здійснюється на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Рішення про утворення інклюзивної групи (груп) у дошкільному навчальному закладі, незалежно від підпорядкування та форми власності, приймається керівником дошкільного навчального закладу за погодженням із засновником (власником) на підставі заяви батьків дитини з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю, або особи, яка їх замінює.

Батьки або особи, які їх замінюють, мають право вибирати територіально найближчий до місця проживання дитини з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю дошкільний навчальний заклад, в якому дитина буде здобувати дошкільну освіту.

До заяви батьків або осіб, які їх замінюють, додаються: медична довідка про стан здоров'я дитини з висновком лікаря, що дитина може відвідувати дошкільний навчальний заклад, довідка дільничного лікаря про епідеміологічне оточення, свідоцтво про народження, висновок психолого-медико-педагогічної консультації, копія посвідчення особи, яка одержує державну соціальну допомогу, відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» або копія медичного висновку про дитину-інваліда віком до 18 років (виданого лікарсько-консультативною комісією), копія індивідуальної програми реабілітації дитини-інваліда.

Комплектуються інклюзивні групи відповідно до нормативів, визначених Положенням про дошкільний навчальний заклад та Порядком комплектування інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах, санітарно-гігієнічних норм і правил утримання дітей у дошкільних навчальних закладах з урахуванням вікових (одновікові, різновікові), сімейних ознак та особливих освітніх потреб дітей і побажань батьків або осіб, які їх замінюють.

Адміністрація дошкільного навчального закладу інформує батьків дітей, що відвідують заклад щодо особливостей інклюзивного навчання, цілей та завдань, переваг інклюзії для всіх суб'єктів навчально-виховного процесу. Для батьків проводяться тематичні бесіди та надаються вичерпні роз'яснення щодо врахування особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами, залучених в інклюзивні групи. Це сприятиме формуванню батьківської компетентності у спілкування з дітьми під час обговорення питань, що виникають унаслідок спілкування та групової взаємодії в дитячому колективі. Поінформованість всіх батьків сприятиме формуванню інклюзивних цінностей, що забезпечить дружню і позитивну атмосферу, сприятливу для всіх дітей.

Для забезпечення ефективності навчально-виховного процесу, наповнюваність інклюзивних груп має становити до 15 дітей, з них 1 - 3 дитини з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю, в залежності від складності порушення.

Виховна робота з дітьми з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю, має бути направлена на їх соціалізацію, формування позитивної самооцінки тощо. Особливістю навчально-виховного процесу інклюзивної групи є його індивідуалізація і диференціація. Здійснюється навчально-виховний процес в інклюзивних групах відповідно до Базового компонента дошкільної освіти за програмами та навчально-методичними посібниками, затвердженими в установленому порядку МОН, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю.

Відповідно до висновку та рекомендацій психолого-медико-педагогічної консультації, група фахівців дошкільного навчального закладу (група фахівців індивідуального супроводу дитини) (вихователь-методист, вихователі, асистент вихователя, практичний психолог, вчитель-дефектолог, медична сестра та інші) із обов'язковим залученням батьків дитини, або осіб, які їх замінюють,

розробляють індивідуальну програму розвитку дитини з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю та здійснюють відповідний психолого-медико-педагогічний супровід цих дітей. Залучення батьків до написання програми забезпечить їх інформування про потенційні можливості дитини, динаміку її розвитку та врегулює низку суперечливих питань, які можуть виникати між батьками та педагогами в навчально-виховному процесі. Склад групи фахівців індивідуального супроводу дитини визначається керівником дошкільного закладу і затверджується відповідним наказом.

У разі необхідності на етапі вивчення дитини з особливими освітніми потребами та планування роботи з нею можуть залучатися інші фахівці інших навчальних закладів, навчально-реабілітаційних центрів, психолого-медико-педагогічних консультацій тощо.

Основні завдання команди фахівців індивідуального супроводу дитини:

1. Збір інформації про особливості дитини, її інтереси, труднощі і обмеження, освітні потреби з метою визначення та реалізації належної підтримки, вжиття адекватних заходів, залучення додаткових фахівців.
2. Всебічне обговорення особливостей (труднощів) розвитку дитини з урахуванням інформації різних фахівців з метою визначення характеру та причин відхилень в розвитку та поведінці; прийняття консолідованого рішення про специфіку змісту освіти і навчання з урахуванням рекомендацій психолого-медико-педагогічної консультації.
3. З'ясування потенціалу розвитку дитини, актуалізація її позитивних особистісних якостей.
4. Розробка та реалізація Індивідуальної програми розвитку дитини.
5. Моніторинг динаміки загального психічного розвитку дитини, консультування і вирішення складних, конфліктних ситуацій.
6. Ведення документації (щоденник спостережень), що відображає актуальний розвиток дитини, динаміку її стану, рівень шкільної успішності; збір портфоліо.

Індивідуальна програма розробляється на 3 місяці, на основі програм, у тому числі спеціальних, рекомендованими МОН України для дошкільних навчальних закладів, з відповідною їх адаптацією до особливих потреб дитини і затверджується керівником дошкільного навчального закладу. З метою її коригування та доповнення, індивідуальна програма переглядається щомісячно.

Невід'ємною складовою процесу розроблення індивідуальної програми розвитку є оцінка динаміки розвитку дитини з особливими освітніми потребами, збирання відомостей про її успіхи (дитячі роботи, результати спостережень педагогів тощо).

Оцінка динаміки розвитку дитини є індикатором ефективності навчально-виховного процесу та підґрунтям для подальшого планування цілей і завдань.

Відповідальність за реалізацію індивідуальної програми розвитку покладається на всіх членів групи фахівців (групи індивідуального супроводу дитини). Відстеження перебігу виконання цілей та завдань, окреслених в індивідуальній програмі розвитку, покладається на методиста дошкільного навчального закладу.

При складанні індивідуальної програми розвитку дитини педагоги в першу чергу аналізують відповідність вимог програми та методів, що використовуються на занятті, актуальним і потенційним можливостям дитини з особливими освітніми потребами.

Індивідуальна програма розвитку дитини містить такі розділи:

1. **Загальна інформація про дитину:** ім'я та прізвище, дата народження, телефони батьків, адреса проживання, проблема розвитку (інформація про особливі освітні потреби), дата зарахування дитини до дошкільного навчального закладу.

2. **Наявний рівень розвитку дитини** (відповідно до висновку психолого-медико-педагогічної консультації). Група фахівців протягом 1-2 місяців (в залежності від складності порушення) вивчає можливості та потреби дитини, фіксує результати вивчення: її вміння, сильні якості та труднощі, у чому їй потрібна допомога; інформація щодо впливу порушень розвитку дитини на її здатність до навчання (відомості надані психолого-медико-педагогічною консультацією).

Вся інформація повинна бути максимально точною, оскільки вона є підґрунтям для подальшого розроблення завдань.

4. **Освітні послуги.** В індивідуальній програмі розвитку дитини передбачається до 10 корекційно-розвиткових занять на тиждень в залежності від віку дитини та з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю. Фіксується розклад занять з відповідними фахівцями (вчителем-дефектологом, практичним психологом та іншими спеціалістами), вказується кількість і тривалість таких занять з дитиною.

5. **Адаптації/модифікації.** При складанні індивідуальної програми розвитку необхідно проаналізувати, які адаптації та модифікації слід розробити для облаштування середовища, застосування належних методів, матеріалів, іграшок, обладнання, урахування сенсорних та інших потреб дитини.

Модифікація – трансформує характер подачі матеріалу шляхом зміни змісту або концептуальної складності навчального завдання. Наприклад, скорочення змісту навчального матеріалу; модифікація цілей і завдань, прийнятних для конкретної дитини, корекція завдань, визначення змісту, який необхідно засвоїти.

Адаптація – змінює характер подачі матеріалу, не змінюючи зміст або концептуальну складність навчального завдання. Зокрема, можуть використовуватись такі види адаптацій:

- пристосування середовища (збільшення інтенсивності освітлення в групових кімнатах, де є діти з порушеннями зору; зменшення рівня шуму в групі, де навчається слабочуюча дитина, забезпечення її слуховим апаратом);
- адаптація матеріалів (адаптація дидактичних посібників, ігрових, наочних та інших матеріалів тощо).

Для заезпечення особистісно-орієнтованого підходу та організації корекційно-розвиткової роботи в інклюзивній групі штатним розписом дошкільного навчального закладу передбачається 1 ставка асистента вихователя на 1 інклюзивну групу.

За письмовою заявою батьків, або осіб, які їх замінюють, адміністрація дошкільного навчального закладу може надати дозвіл щодо участі у навчально-виховному процесі асистента дитини з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю, волонтерів, фізичний та психічний стан здоров'я яких дозволяє здійснювати зазначену функцію на громадських засадах або за рахунок коштів громадських організацій та інших джерел, не заборонених законодавством.

Крім того, батьки або особи, які їх замінюють, можуть самостійно виконувати функцію асистента дитини з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю, або визначати особу, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє здійснювати зазначену функцію на волонтерських засадах.

Батьки, або інші особи, які здійснюють функцію асистента дитини з особливими потребами, у тому числі з інвалідністю, мають проходити у встановленому законодавством порядку попередні та періодичні медичні огляди, з оформленням особової медичної книжки встановленого зразка. Особові медичні книжки повинні зберігатися у медичному кабінеті.

Засновник (власник) дошкільного навчального закладу забезпечує підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації та атестацію педагогічних працівників відповідно до специфіки роботи інклюзивної групи, сприяє провадженню інноваційної діяльності.